

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

سید محمد علی طباطبائی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نهج البلاغه سلام

نویسنده:

سید مهدی طباطبایی

ناشر چاپی:

نقش نگین

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	نهج البلاغه سلام
۶	مشخصات کتاب
۶	اشاره
۱۰	فهرست مطالب
۱۶	۱- نهج البلاغه چیست؟
۱۶	اشاره
۱۹	الف. خطبه های نهج البلاغه
۲۰	ب. نامه های نهج البلاغه
۲۲	ج. حکمتها (کلمات قصار) نهج البلاغه
۲۴	۲- مطالب نهج البلاغه از چه کسی است؟
۲۹	۳- چه زمانی مطالب نهج البلاغه گفته و نوشته شده است؟
۳۱	۴- نهج البلاغه حاوی چه مطالبی است؟
۳۵	۵- چه کسی نهج البلاغه را جمع آوری و منتشر کرده است؟
۴۳	۶- چرا باید نهج البلاغه خواند؟
۴۶	۷- چگونه نهج البلاغه را بخوانیم؟
۵۱	۸- آثار و نتایج خواندن و انس گرفتن با نهج البلاغه چیست؟
۵۲	۹- نهج البلاغه خواندن یا نهج البلاغه ای شدن کدام؟
۵۴	۱۰- جامعه نهج البلاغه چه جامعه ای است؟
۶۲	درباره مرکز

سرشناسه: طباطبائی، سیدمهدی، 1330 -

عنوان و نام پدیدآور: نهج البلاغه سلام/سیدمهدی طباطبائی.

مشخصات نشر: اصفهان: نقش نگین: کهن دژ، 1398.

مشخصات ظاهری: 56ص.

شابک: 100000 ریال: 978-600-329-229-1

وضعیت فهرست نویسی: فاپا

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، 23 قبل از هجرت - 40ق. نهج البلاغه -- نقد و تفسیر

موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Criticism and interpretation

رده بندی کنگره: BP38/08

رده بندی دیویی: 297/9515

شماره کتابشناسی ملی: 5880718

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فاپا

ص: 1

اشاره

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ص: 2

نهج البلاغه سلام

ص: 3

تقدیم به روح پاک پدر و مادرم که مرا با علی لا آشنا کردند.

فهرست مطالب

11 ... نهج البلاغه چیست؟

13 الف. خطبه های نهج البلاغه ...

14 ب نامه های نهج البلاغه ... ..

17 ج. حکمت ها (کلمات قصار) نهج البلاغه ...

19 مطالب نهج البلاغه از چه کسی است؟

24 چه زمانی مطالب «نهج البلاغه» گفته و نوشته شده است؟

26 نهج البلاغه حاوی چه مطالبی است؟

30 چه کسی نهج البلاغه را جمع آوری و منتشر کرده است؟

38 چرا باید نهج البلاغه خواند؟

41 چگونه نهج البلاغه را بخوانیم؟

ص: 5

الف. ترجمه های نهج البلاغه ... 42

ب. تفاسیر و شروح نهج البلاغه ... 43

آثار و نتایج خواندن و انس گرفتن با نهج البلاغه چیست؟ ... 46

نهج البلاغه خواندن یا نهج البلاغه ای شدن کدام؟ ... 47

جامعه نهج البلاغه چه جامعه ای است؟ ... 49

سزاوار توجه است!! ... 50

سخن پایانی ... 53

«نهج البلاغه» ... 54

ص: 6

هر سالکی در ابتدا برای طی طریق و هر ره روی برای پیمودن راه نرفته به قائد و راند و رهبر محتاج است.

به دست آوردن سعادت که آرزو و آمال هر انسانی است بدون معلم و راهنما امکان پذیر نیست!

خداوند متعال ارسال رُسل و انزال کُتب را بر اساس همین نیاز انسان مقرر و مقدر فرموده است و خود در کتاب مقدس آخرین پیامبر خود حضرت محمد، قرآن کریم، پیامبر عظیم الشان را الگوی تمام و کمال برای آدمیان تا روز قیامت تعیین فرمود؛

(لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ) (1)

به درستی که برای شما در گفتار و رفتار پیامبر خاتم، بهترین اسوه حسنه می باشد.

بنابراین مردم را برای رشد و تعالی در دنیا و بدست آوردن سعادت اخروی نیاز به الگو و راهبر است و باید از بهترین و کاملترین آنها پیروی و در راه آنها قرار گرفت و اختیار تربیت خویش را به دست آنها داد تا به سر منزل

ص: 7

1- (سوره احزاب - آیه 21)

مقصود رسید. ان شاء الله.

بعد از وجود مقدس پیامبر اسلام نفس شریف ایشان(1) به تعبیر قرآن مجید یعنی وجود عظیم الشان امام المتقین، امیرالمومنین حضرت علی علیه السلام است که در تمام ابعاد وجودی انسان چه مادی و چه معنوی، چه فردی و چه اجتماعی و چه جهانی برای تمام انسان ها الگو و اسوه حسنه میباشد و همچون چراغی فرا راه بشریت قرار گرفته است.

اعتقاد به این موضوع که پس از وجود مبارک پیامبر خاتم حضرت علی بهترین و والاترین معلم بشریت است هرگز یک ادعای صرف و یک تعصب خشک و یک نظریه بدون استدلال و پشتیبان نیست هرگز!؟

بلکه به اعتبار شواهد قرآنی، روایی، احادیث قدسی و البته در درجات بعد، اظهار نظر اندیشمندان اسلامی و غیر اسلامی حتی فرهیختگان غیر توحیدی، امام علی علیه السلام یگانه ایست که نظیر و شبیهی جز سایر امامان معصوم از نسل خود برای او متصور نیست!

اگر از آنچه دیگران درباره علی علیه السلام گفته اند که از احصاء و شمارش

ص: 8

1- فَمَنْ حَاجَكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ (سوره آل عمران - آیه 61) اگر بعد از این حقایقی که درباره عیسی به دست رسیده باز درباره او چون و چرا کردند به آن ها پیشنهاد مباحله بده؛ یعنی بگو بیاید اینها را یکجا جمع کنیم فرزندانمان و فرزندانتان و بانوانمان و بانوانتان و خودمان و خودتان. بعد کار را به خدا واگذار کنیم و با تضرع و زاری، لعنت خدا را بر دروغگویان بفرستیم. اگر بعد از آوردن دلیل کافی وقانع کننده برای ثابت کردن مطلبی مهم طرف مقابل از روی لج بازی از قبولش خودداری کند میتوان او را به مباحله دعوت کرد چگونگی اش در همین آیه آمده است. برای چنین رویداد سرنوشت سازی پیامبر فقط چهار نفر را با خود آورد حضرت فاطمه زهرا را به مصداق نساء نا آورد و امام حسن و امام حسین را برای. أبناءنا میماند انفسنا ایشان با آوردن امیرالمومنین نشان داد که علی جان محمد است و جز، پیامبری تمام ویژگیهای او را داراست جالب اینکه اسقف منطقه نجران وقتی چشمش به این جمع پنج نفره افتاد، از مباحله منصرف شد.

بیرون است، صرف نظر و به کلمات نورانی خود آن حضرت توجه مبذول گردد مسلم میشود که این وجود شریف و مقدس الگوئی است که فراتر از زمان و مکان و بدون هیچ قید تاریخی و جغرافیائی و ملیتی و مکتبی برای تمام انسانها، معلمی شایسته و چراغ راه و سفینه نجات و رهبری صادق و بی غل و غش در تمام ابعاد وجودی انسان می باشد.

بنابراین هرکس جوای سعادت است باید به این امام همام و این انسان کامل متمسک شود، گفتار و کردار این اسوه حسنه را دریابد، و به دنبال وی حرکت کند تا همای سعادت را در آغوش گیرد.

اگر امروز وجود شریف ایشان بین ما نیست اما «نهج البلاغه» یعنی فرامین و دستور و گفتارهای آن حضرت در دسترس است و البته افزون بر این مجموعه ارزشمند هزاران گفتار و کلمات نورانی از آن بزرگوار در کتب دیگر، در اختیار اندیشمندان و پژوهشگران و علما می باشد، که بایسته است از لابلای متون آن، دستور العملها را استخراج و در دسترس قرار دهند تا هر گروه و صنف اجتماعی از آنها استفاده کنند. و فرد جامعه با آنها مانوس و در رفتار و کردار خود از آن فرامین و سخنان انسان ساز پیروی و دنیا و آخرت خود را الهی نموده و به رستگاری جاوید نائل گردند.

نوشتاری که در پیش رو دارید، حاوی مطالبی است پیرامون «نهج البلاغه» که در ده فصل تنظیم و تقدیم میگردد و چنانچه در فهرست ملاحظه میفرمائید دریچه ایست به سوی «نهج البلاغه» و نحوه خواندن آن و نهایتاً «نهج البلاغه» ای شدن و همانگونه که از نام کتاب دریافت می شود «سلامی به نهج البلاغه» است تا عزیزان علاقمند و بخصوص جوانان با «سلام به نهج البلاغه» که گام نخست هر حرکتی است، دل به این گنج بی پایان و اقیانوس موج معارف و علوم، و داروخانه جامع همه داروهای مورد نیاز فرد و جامعه بسپارند و با انس با این انیس و

مونس مفید و مؤثر و راه‌گشا و بیدار‌کننده، راه را از چاه تشخیص داده و به سوی سعادت دنیا و آخرت پرواز کنند. ان شاء الله.

از خدوند متعال مسئلت داریم که این کتاب (نهج البلاغه سلام!)، برای کسانی که فرامین، سفارشها، و اندرزهای نهج البلاغه را چراغ راه زندگی و رستگاری خود قرار دهند راه‌گشا و سودمند واقع شود به نیه و آله.

از خانمها عباسی و محمدی که در آماده‌سازی این اثر تلاش در خور تحسین نمودند تشکر می‌کنم.

سید مهدی طباطبائی

غدیر 2441 / مرداد 1398

ص: 10

مجموعه ای از سخنرانیها (خطبه ها) نامه ها (مکتوبها) و نصایح و پندها (حکمتها)ی امیرالمؤمنین علی که در دسترس بوده است تحت عنوان (نهج البلاغه)⁽¹⁾ توسط سید شریف رضی در هزار سال پیش جمع آوری، تدوین و منتشر شده و سرلوحه ی مشی و روش دانشمندان و تدریس در محافل و مجالس علماء شیعه و پیروان آن حضرت و دیگر دانشمندان فهیم عالم قرار گرفته و پیوسته کوشیده شده است این سخنان بهتر از هر گوهر گرانبها شناسائی و بدانها عمل شود.

در پی این کوششها و در پی زمانهای مختلف، پیوسته هر دانشمند بعدی مفهوم عمیق تری و نکتههای دقیق تری از معنی و تعبیر و تفسیر قبلی از هر جمله فرموده امام علیه السلام ارائه کرده که سخت مورد قبول و استعجاب واقع شده است و همین امر جمله ی دانشمندان را بر اذعان به اینکه فرمایشات آن حضرت چنان عمیق و موجز است که به خصوص در زبانهای غیر عرب برای فهم هر جمله هرچه کوشش شود مفهوم عمیق تر و رساتری از هر جمله از سخنان آن حضرت به دست می آید و همه بر این عقیده اتفاق دارند که عمق این سخنان الهی را جز خود آن حضرت تفسیر و تعبیر کامل نتواند کرد.

ص: 11

1- که در کتب مختلف یا در نزد حفاظ و علما و دانشمندان پراکنده می بود

اما ضرورت دارد پیوسته به این سخنان گهربار توجه دقیق و عمیق تر مبذول داشته و بهره‌ی بیشتری به خواننده و شنونده و پیروان آن حضرت رسانید. برای توجه به این موضوع که به اختصار گفته شد به یک مورد اشاره می‌شود.

در این باره دانشمندان بزرگ و اندیشمندان خبره مطالب تکان دهنده‌ای ابراز نموده‌اند که ما تنها به یک مورد آنها اشاره می‌کنیم:

ابن ابی الحدید معتزلی که خود «نهج البلاغه» را در 20 جلد شرح و تفسیر نموده است در مورد یک جمله دو کلمه‌ای که امام در خطبه شماره (231) در مورد ذات حق تعالی فرموده است، می‌گوید:

سپس گفت: «دائمٌ لا- بآمد» زیرا او تعالی نه زمانی است و نه داخل در تحت حرکت و زمان، و این نیز از دقایق علم الهی است، و عرب (و غیر عرب) پست تر از آن است که این را بفهمد یا بدان زبان گشاید و لیک این بزرگ مرد حضرت علی علیه السلام را از سوی خدای تعالی فیض مقدس و انوار ربانی عطا شده است.»⁽¹⁾

و یا امام خمینی (رحمت الله علیه) در پیامی که برای کنگره نهج البلاغه در تاریخ 27 اردیبهشت 1360 فرستادند در بخشی از آن فرمود: «ای علمای همه بلاد در یک محل جمع شوید و روی این جمله علی علیه السلام در خطبه اول نهج البلاغه تفکر کنید آیا عمق مفاهیم آن را می‌توانید درک کنید؟!» و سپس فرمود:

«و اما کتاب «نهج البلاغه» که نازلۀ روح اوست (حضرت علی ع) برای تعلیم و تربیت ما خفتگان در بستر منیت و در حجاب خود و خودخواهی خود معجون است برای شفا و مرهمی است برای دردهای

ص: 12

1- شرح 20 جلدی فارسی ابن ابی الحدید بر نهج البلاغه ج 13 ص 52 ترجمه غلامرضا لایقی چاپ سال 1388 کتاب نیستان این خطبه در نهج البلاغه دشتی تحت شماره 185 ضبط شده است.

فردی و اجتماعی و مجموعه ای است دارای ابعادی به اندازه یک انسان و یک جامعه بزرگ انسانی از زمان صدور آن تا هرچه تاریخ به پیش رود و هر چه جامعه ها به وجود آید و دولتها و ملتها متحقق شوند و هر قدر متفکران و فیلسوفان و محققان بیایند و در آن غور کند. هان، فیلسوفان و حکمت اندوزان بیایند و در جملات خطبه اول این کتاب الهی به تحقیق بنشینند و افکار بلند پایه خود را به کار گیرند و با کمک اصحاب معرفت و ارباب عرفان این یک جمله کوتاه را به تفسیر بپردازند و بخواهند بحق وجدان خود را برای درک واقعی آن ارضا کنند؛ به شرط آنکه بیاناتی که در این میدان تاخت و تاز شده است آنان را فریب ندهند و وجدان خود را بدون فهم درست بازی ندهند و نگویند و بگذرند تا میدان دید فرزند وحی را دریافته و به قصور خود و دیگران اعتراف کنند»⁽¹⁾ و این است آن جمله: "مع کل شیء لا بمقارنه و غیر کل شیء لا بمزایله"⁽²⁾

از این دست اظهار نظرها در مورد مطالب نهج البلاغه» فراوان است که پرداختن به جزئی از آنها نیز خود مستلزم تألیف کتب مستقل می باشد.

ص: 13

1- صحیفه امام ج چهاردهم ص 348

2- فرازی از خطبه اول نهج البلاغه، در بیان اوصاف ذات باری تعالی: «... خداوند با هر چیزی هست امانه به مقارنت (ویکسانی) و غیر هر چیز است نه به کناره گیری و (انفکاک)»

اما آنچه به عنوان خطبه ها در «نهج البلاغه» آمده اولاً تمام خطبه های بیان شده توسط حضرت نیست که جمع آوری کننده آنها (سید شریف رضی) انتخاب کرده است و باز آنچه گزینش نموده تمام مطالب هر خطبه نیست بلکه از یک خطبه، بخشهایی از آن را گزینش نموده است.

دلیل آن هم این است که نگاه (شریف رضی) به فصاحت و بلاغت بوده و به نظر خودش قسمت هایی که از نظر ادبی ترجیح داشته است را در مجموعه «نهج البلاغه» آورده است. با این حال آنچه هم اکنون به این نام (خطبه های نهج البلاغه) در اختیار ماست، آنقدر دارای مفاهیم عالی الهی

و توحیدی و انسان سازی است که بشریت را از مراجعه به کتب دیگر بعد از قرآن کریم بی نیاز می کند، چنانچه سخن معروف این است که کلام امیر بیان حضرت علی ما را دون کلام خالق و فوق کلام مخلوق دانسته اند.

تعداد آنها حدود 240 خطبه میباشد و بخش عمده این کتاب ارزشمند را تشکیل می دهد. (1)

امام علیه السلام این سخنرانیها را گاهی در مسجد در خطبه های نماز جمعه و یا اعیاد و مراسم مختلف بیان فرموده اند. برخی را در جبهه های جنگ حق علیه باطل بعضی را در بازار و گاهی در حالی که بر اسب یا شتر سوار بودند فرموده و علاقمندان و شیعیان حضرتش یادداشت کرده اند.

ص: 14

1- برخی از مطالب یک خطبه در چند بخش آمده است.

ب. نامه های نهج البلاغه

تعداد نامه های ضبط شده در «نهج البلاغه» 79 نامه است، که باز جمع آوری کننده آن به شیوه خطبه ها اولاً برخی از نامه ها را آورده نه آنچه از امام هم اکنون موجود است و نه از یک نامه تمام آنچه را دیگران ضبط کرده اند آورده است نامه ها نیز از نظر محتوایی گاه دارای مفاهیم بسیار عمیق و پیچیده و گاهی با بیان ساده و همه کس فهم بیان شده است.

از مهمترین و طولانی ترین نامه ها میتوان به نامه 53 تحت عنوان عهدنامه مالک اشتر در مورد آیین حکومت داری و نامه 31 به حضرت امام حسن علیه السلام به عنوان آیین تربیتی اشاره کرد.

مخاطب نامه های «نهج البلاغه» این گروهها می باشند؛ فرزندان حضرت، یاران با وفا و شیعیان مخلص ایشان، فرمانداران و کارگزاران و همچنین دشمنان قسم خورده امام و بالاخره وصیت نامه های شخصی و حکومتی و سفارش به پیروان خود و همه کسانی که قصد دارند راه سعادت و خوشبختی را بیمایند.

خواننده «نهج البلاغه» با مطالعه نامه ها و آگاهی نسبی به تاریخ صدر اسلام و دورانی که این نامه ها نوشته شده و به تعبیری انگیزه صدور آنها، تا اندازه ای به عمق مظلومیت امام علیه السلام از یک طرف و از طرفی به احاطه علمی و سیاسی و جهان بینی حضرتش پی خواهد برد. نکته بسیار حائز

اهمیت این است که مطالعه کننده در می یابد که گرچه نامه ها به

اشخاص و در زمانی معین و مکانی مشخص نوشته شده است ولی تمامی آنها دارای پیامی جهانی است، و نصیحتها و مواعظ آن فرا زمانی - فرا مکانی - فرا جناحی و حتی فرا مکتبی است و هر انسانی در هر زمان و در هر مکان و با هر عقیده و مکتبی میتواند از آنها درس زندگی و سعادت دنیا و آخرت را به دست آورد.

ص: 16

این بخش چنانچه از عنوانش پیداست کلمات کوتاهی است که امیر بیان در کوتاهترین جملات، بلندترین مفاهیم را گنجانده و بیان فرموده است. تعداد حکمتها در «نهج البلاغه» نزدیک به 480 حکمت است (برخی حکمت ها تکراری است(1)) این کلمات نورانی که چون دُرّ شاهوار می درخشد و چشمهای خردمندان را بخود خیره و دلهای پاک را به نور خود منور می نماید، گاهی به همین صورت اختصار بر زبان دُرر بار امام همام جاری شده و برخی از آنها مواعظی است که در خطبه ها و یا نامه ها آمده و (سید شریف رضی) انتخاب و در بخش حکمتها نیز آورده است.

بعضی از این حکمتها آنقدر از نظر فصاحت و بلاغت، فن بیان و کوتاهی جمله و بلندی مفاهیم نهفته در آن اهمیت دارد که در طول قرن ها دانشمندان و ادیبان عرب و عجم در مورد آن مطلب نوشته و قلم فرسائی نموده اند. فی المثل جمله کوتاه «قِیمَةُ كُلِّ امْرِئٍ مَا يُحْسِنُهُ» حکمت شماره 81 را حدود هفت معنی برایش آورده اند و هنوز عده ای معتقدند که حق مطلب ادا نشده. دانشمند بزرگ عرب زبان سنی می گوید ای کاش پس از من هیچ اثر علمی از من نمانده بود ولی می گفتند این جمله از «ابن جوزی» است. در عین حال این کلام نورانی را هر کس بخواند بقدر فهم و درکش از آن استفاده خواهد کرد.

ص: 17

ذکر این نکته هم ضروری است که مرحوم «علامه آمدی» حدود 11000 حکمت از آن حضرت را در یک کتاب دو جلدی به نام «غرر الحکم و درر الکلم» جمع آوری نموده که خود اقیانوسی از معارف و علوم مختلف و درسهای تربیتی و آموزشی است. (1)

ص: 18

1- این مجموعه که دقیقاً حاوی 10932 حکمت کوتاه و بلند است توسط آیت الله سید هاشم رسولی محلاتی به نحو زیبایی طبقه بندی الفبائی و ترجمه شده و در 2 جلد توسط دفتر نشر فرهنگ اسلامی به چاپ رسیده است.

2- مطالب نهج البلاغه از چه کسی است؟

تمامی مطالب «نهج البلاغه» از امیر بیان یعسوب الدین و المؤمنین؛ امام المتقین یدالله و اسدالله امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام است. بنابراین در مجموعه «نهج البلاغه» یک کلام از دیگری غیر از امام علی علیه السلام نیست. از طرف دیگر در سند مطالب آمده در «نهج البلاغه» هیچ اختلافی نیست که همه معتبر است و جز افراد معدودی که یا از بی اطلاعی و یا از روی غرض ورزی بر اسناد آن اشکال وارد کرده اند، هیچ عالم فرهیخته و دانشمند اهل تحقیقی چه شیعه و چه سنی و حتی غیر مسلمان محقق در این باره اشکالی بر سندهای آن که همه به حضرت علی علیه السلام منتهی میشود نگرفته است.

ابن بی الحدید معتزلی می گوید: اگر در تمام نهج البلاغه یک کلام از غیر علی بود خود را نشان میداد و به تعبیری هیچ کس جز علی علیه السلام نمیتواند یک جمله از نهج البلاغه و یا نظیر و شبیه آن را بگوید.

در عظمت مطالب نهج البلاغه آنقدر دانشمندان قلم فرسائی نموده اند که اگر بخواهیم به یک دهم آن هم پردازیم باید چند جلد کتاب فراهم کنیم و لذا در این کتاب «نهج البلاغه سلام» بنا بر اختصار گذارده شده است.

اما مناسب میباشد از هزاران هزار ویژگی منحصر بفرد امام علی علیه السلام چند جمله از خود ایشان بسنده کنیم.

1. امام می فرماید؛

"سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَقْدُونِي" (1)

(از من پرسید قبل از آنکه مرا از دست بدهید.)

این جمله در «نهج البلاغه» دو بار آمده که در یکی امام پس از بیان این جمله می فرماید: «به خدا قسم من به طرق آسمان آگاه ترم از طرق زمین و در دنباله دومی می فرماید: «به خدا سوگند هیچ حادثه ای از اکنون تا صبح قیامت نیست که اتفاق بیفتد جز آنکه من از جزئیات آن با خبرم و قائد و رهبر و پیروان آن را با نام میشناسم.» این کلام از امام بارها شنیده شده که در کتب غیر از نهج البلاغه نیز ثبت شده است.

2. امام فرمود؛

"لَوْ كُتِفَ الْغَطَا مَا أَرَدْتُ يَمِينًا" (2)

(اگر پرده اسرار کنار زده شود به علم و یقین من چیزی اضافه نمی گردد.)

یعنی اسراری در پشت پرده نیست که من ندانم همه را میدانم از این مهمتر این که در حدیث قدسی (کلام خداوند متعال) آمده که خداوند متعال فرمود؛

"ای پیامبر من پرده اسرار و علوم بین خودم و علی را برداشته ام." الله اکبر

ص: 20

1- نهج البلاغه خطبه های 93/189

2- بحار الانوار ج 69 ص 209 سطر 8

3. امام فرمود؛

"ای کمیل هیچ علمی نیست مگر اینکه من آن را آغاز کرده ام و هیچ سرّی نیست مگر آنکه حضرت قائم (صلوات الله علیه و علی آبائه) آن را به پایان می رساند." (1)

4. امام فرمود؛

"آنچه همه انبیاء برای امت هایشان آوردند، من یکجا برای شما گفته و می گویم." (2)

5. امام فرمود؛

"ای مردم! سوگند به خدا من شما را به هیچ طاعتی وادار نمی کنم مگر آن که پیش از آن خود عمل کرده ام و از هیچ معصیتی شما را باز نمی دارم جز آن که خود پرهیز کرده ام." (3)

6. امام فرمود؛

"خدای را شکر می گویم که بمن آن مقدار عمر داد که به همه سئوالات شما پاسخ گویم." (4)

7. امام فرمود؛

"در پایان عمر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و در حالی که سر مبارک ایشان بر

ص: 21

1- بحار الانوار ج 77 ص 269/ کتاب القطره ج 1 ص 20 علامه سید احمد مستنبط ترجمه محمد ظریف انتشارات الماس

2- نهج البلاغه خطبه 182 بخش 25

3- نهج البلاغه خطبه 175

4- الگوهای رفتاری امام علی (ع) دشتی

سینه من بود 1000 باب علم به من منتقل فرمود که از هر باب آن 1000 باب علم منشعب میشود. ⁽¹⁾

8. ابن عباس که به (حبر امت) یعنی دانشمند امت پیامبر اسلام مشهور است در جواب کسانی که پرسیدند: «ابن عباس این همه علوم را از کجا آوردی؟»

گفت: «علی علیه السلام اقیانوسی از علم داشت یک قطره آن را در دهان من قرارداد من دانشمند امت شدم.» ⁽²⁾

9. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به حضرت علی علیه السلام فرمودند:

«اگر همه درختان عالم قلم شود و همه دریاها مرکب گردد و همه انسانها نویسنده شوند و همه جنیان حسابگر باشند و تا صبح قیامت خداوند به آنها فرصت دهد که بخواهند فضائل تورا بنویسند نخواهند توانست.» ⁽³⁾

10. وبالاخره خود امام فرمود:

«اگر به امر و نهی خداوند عمل کنید و پیرو راه و رسم من باشید و دنبال من حرکت کنید. من ضامن خواهم بود که شما را به سعادت برسانم که اگر در دنیا هم نشد در قیامت قطعاً خواهد شد.» ⁽⁴⁾

بنابراین، گوینده مطالب «نهج البلاغه» کسی است که از نظر علم

ص: 22

1- از احادیث معروف بین عامه و خاصه است.

2- شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ج 1 ص 19

3- نهج الحق ص - 231 مقام علی در کلام نبی ص 92

4- خطبه 24 نهج البلاغه

و عمل و مناقب و فضائل و شناخت انسان و نیازهای او نسخه دومی از نظر جامعیت ندارد. اندیشه ها، گفتار و رفتار امام علی علیه السلام فراملیتی، فرا زمانی، فرامکانی و حتی فرا زمینی است و همه انسانها برای رسیدن به سعادت راهی روشن تر، کوتاه تر، صحیح تر و سریع تر از راه امام ندارند، پس همه بشریت به وی نیازمندند و او جز به ذات حق تعالی به هیچ کس نیازمند نیست.

در این صورت انسان عاقل و فهیم که به دنبال سعادت ابدی است جز راه علی را انتخاب نخواهد کرد. در این موضوع، مطالب فوق تصور و از شمارش و احصاء بیرون است و ما به این قطره از اقیانوس بسنده کردیم.

3- چه زمانی مطالب نهج البلاغه گفته و نوشته شده است؟

امام علی علیه السلام از کودکی در دامان پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله و سلم رشد و نمو کرد، و چنانچه خود می فرماید به دنبال پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم همچون کودکی که به دنبال مادر خویش است حرکت نمود(1) در سن 10-9 سالگی اولین شخصیتی بود که به آیین پیامبر اسلام ایمان آورد (گرچه بر اساس شواهد، تاریخی مُسَلِّم و مؤمن به دنیا آمد) 22 ساله بود که چند روز بعد از هجرت پیامبر به شهر یثرب (مدینه النبی) به مدینه منوره هجرت نمود. 10 سال در کنار پیامبر گرامی تا لحظه به لحظه در غم ها و شادی های پیامبراکرم شریک بود. ولی به احترام پیشوا و مقتدای خود کمتر حرف میزد و بیشتر شنونده بود تا بیشترین بهره را از محضر مبارک پیامبر ببرد، پس از رحلت پیامبراکرم صلی الله علیه و آله و سلم بنا بر آنچه شنیده اید و در صفحات تاریخ خوانده اید، حق مسلم خلافت و جانشینی او را غصب کردند و 25 سال، اسلام عزیز بدون رهبری ایشان و (تنها در برخی موارد با مشورت ایشان) به حیات خود ادامه داد تا اینکه در زمان خلیفه سوم مردم از مناطق مختلف شورش کردند، به مدینه آمدند و خلیفه را به قتل رساندند. پس از

ص: 24

قتل عثمان مردم به طرف امام علیه السلام هجوم آوردند و با امیرالمؤمنین علی علیه السلام به عنوان خلیفه بیعت کردند. امام آنگاه که سگان رهبری جهان اسلام را عملاً به عهده گرفت، از هر موقعیتی برای سخن گفتن با مردم استفاده کرده و برای اینکه مسلمانان را به آبخور اصلی و واقعی اسلام برگرداند با بیان خطبه ها و ارسال نامه ها و منصوب نمودن فرمانداران و استانداران در کشور تحت لوای اسلام، سعی فراوان نمود تا اصلاحات را در جامعه ایجاد نماید. بنابراین اکثر قریب به اتفاق آنچه در «نهج البلاغه» است مربوط است به 4 سال و نه ماه "حکومت امام" که بخشی در مدینه و عمده آن در شهر کوفه برقرار بوده است.

اما افسوس و هزاران افسوس که در این مدت کوتاه امام مواجه با توطئه های دشمنان قسم خورده و دوستان و نزدیکان دنیا طلب و متحجرین نفهم شد و در نتیجه میسر نشد اهداف بلند الهی خویش را در سراسر عالم اسلام تحقق بخشد شرح این ماجراهای تلخ را شما در «نهج البلاغه» و به ویژه در بخش نامه ها خواهید خواند و در همین جا اشاره می شود کسی که قصد دارد از «نهج البلاغه» به درستی بهره برد و از پندها و نصیحت های امام استفاده کند بایستی تاریخ صدر اسلام و بخصوص وقایع دوران کوتاه حکومت امام را تا اندازه ای بداند. (دقت کنید)

بنابراین زمان بیان خطبه ها و نوشتن نامه ها و گفتن حکمت های «نهج البلاغه» در طول حدود 5 سال پایان عمر شریف امام و مکان آن در مدینه، بصره، کوفه صحنه های جنگ و مسیرهای حرکت امام و در موضع خطبه های نماز جمعه در مصلی ها و بازار و مناسبت ها بوده است.

4- نهج البلاغه حاوی چه مطالبی است؟

در یک کلام میتوان گفت آنچه یک انسان برای زندگی آبرومندانه در دنیا و رستگاری در سرای آخرت نیاز دارد و آنچه یک حکومت و مسئولان آن و یک مربی برای تربیت و یک عالم برای تبیین، تحقیق و پژوهش و یک سالک برای یافتن راه و رسم عبادت و رسیدن به مقامات عرفانی و یک نظامی برای یادگیری و آموزش مسائل جنگ و جهاد، یک تولید کننده برای توفیق بیشتر در کار، یک زاهد برای شیوه های درست ترک دنیا، یک تاجر برای کسب و کار، یک مرد و یک زن برای همسر داری، یک جوان برای استفاده از تجربیات بزرگترها، یک مورخ برای دست یابی به درستی تاریخ، یک پژوهشگر برای رفتن به عمق مسائل علمی و عملی، احتیاج دارد در «نهج البلاغه» موجود است و خلاصه برای هر کسی در هر مقامی و در هر منصبی و در هر جغرافیائی و با هر عقیده‌های مفید، مؤثر، کارآمد و عملی خواهد بود، چنانچه خود امام می فرماید:

«هر سؤالی دارید پرسید که جواب آن را میدانم و برای شما میگویم.»⁽¹⁾

ص: 26

1- سلونی قبل آن تفقدونی

امامی که در تمام عمر شریف خود چه در زمان پیامبر ، چه در دوران خلفا چه دوران حکومت خود چه در سفر و چه در حضر به هزاران سؤال مشکل جواب داده و راه حل ارائه نموده است.

امامی که هر سه خلیفه قبل از ایشان بارها و بارها گفتند اگر علی نبود ما در قضاوت و تصمیم گیری و جواب سئوالات مردم به هلاکت می افتادیم. (لَوْلَا عَلِيٌّ لَهْلَكَ عُمَرُ) (1)

در یک کلام «نهج البلاغه» شامل هر آن چیزی است که بشریت به آن احتیاج دارد.

به این جمله مهم امام توجه فرمائید؛ که فرمود؛

«آنچه من میگویم حق است و هر کلامی مقابل حرف من باطل است.» (2)

و در دعائی چنانچه گذشت می گوید؛

"خدا را شکر که من زنده ماندم تا به همه سئوالات (شما) پاسخ گویم." (3)

امام علی علیه السلام؛ شخصیتی منحصر بفرد است که هر گروه و دسته به نحوی خود را پیرو ایشان می داند.

و «نهج البلاغه» در مقام مثل یک داروخانه بزرگ است که در هر قفسه آن داروی مورد نیاز بیماری خاص وجود دارد، تنها بایستی تشخیص داده شود که کدام بیمار چه دارویی را باید مصرف کند.

مثل دیگر در مورد «نهج البلاغه»، مثل اقیانوس است.

«نهج البلاغه» اقیانوس بی کرانه ایست که هر کس در هر سطحی، در حد توان خود میتواند از آن بهره ببرد؛

ص: 27

1- قول معروف عمر بن الخطاب

2- نامه امام (ع) به معاویه

3- الگوهای رفتاری امام علی (ع) - دشتی

* افرادی در ساحل آن می نشینند و از نسیم دلربای حکمت های آن حظّ وافر می برند.

* افرادی دست و صورتی میشوند و به طراوت و آرامش می رسند.

* گروهی به امواج زیبای آن نگاه می کنند و به همین لذت قناعت می کنند.

* گروهی خود را در آب حیات بخش آن میاندازند و شنایی می کنند و روح و روان خود را شستشو می دهند.

* برخی از آب شفابخش آن بیماریهای قلبی و روحی خود را شفا می بخشند.

* عده ای به دنبال زیباییهای درون آن هستند و چیزی را طالبند که مردم کنار دریا از دیدنش محرومند.

* عده ای به ظرائف - لطائف و عجائب آن سخنان می اندیشند و بهره می برند.

* بعضی که خداوند به آنها توفیقات بیشتری داده و از علوم انسانی و اسلامی سرشار هستند در این اقیانوس غواصی می کنند و دائماً دامان معرفت خود را از لولو و مرجان و گوهرهای ناب این اقیانوس پر می کنند.

و در نهایت اگر از تمام این گروهها بپرسید آیا بهره برداریتان تمام شدنی است، آیا لذت ها پایان پذیر است. آیا دامان خویش را که از در و گوهر پر نموده اید کافی است!؟

بدون شک همه فریاد خواهند زد! هرگز! هرگز! محال است کسی که با «نهج البلاغه» آشنا می شود، بتواند لحظه ای از آن غافل شود و دمی از آن دور گردد و چنانچه خود امام فرمودند؛

ظرف علم ظرفی است که هر چه بیشتر در آن قرار دهی ظرفیتش بیشتر می شود. (1)

ز نوش آب بقا میشود عطش افزون *** خوشا کسی که نیامد ز چشمه اش بیرون

فراوان هستند کسانی که چون با «نهج البلاغه» آشنا شدند تا آخرین لحظه زندگی خود نخواستند و نتوانستند از این انیس و راهنمای راه زندگی، دل برگند و به سوی دیگری بروند، بلکه تمام دنیایشان را کنار گذاردند و تنها به «نهج البلاغه» پرداختند.

به قول شاعر:

انس با نهج البلاغه رو به مولا کردن است *** پشت بر امیال بی بنیاد دنیا کردن است

خواهران و برادرانی که خداوند توفیق به آنها داده که با عنایات حضرت علی با «نهج البلاغه» آشنا شوند به زودی آنچه را که به اختصار بیان شد خود بیشتر و کامل تر دریافت خواهند کرد.

انس با نهج البلاغه موهبتی است که خداوند به شخص عطا کند، و کسی که با «نهج البلاغه» آشنایی پیدا کرد، لذتی را دریافت کند که همه لذت‌های صوری و معنوی دیگر را در پی خواهد داشت و شخص را بی نیاز، آزاد و خدا محور خواهد کرد و خدا محوری مقامی است که با هیچ مقامی دیگر سزاوار مقایسه نیست!

ص: 29

5- چه کسی نهج البلاغه را جمع آوری و منتشر کرده است؟

کودکی در سال 359 هجری قمری در بغداد دیده به جهان گشود که نامش را «محمد» گذاردند و بعدها به «شریف رضی» شهرت یافت مادرش از نسل امام علی بن ابیطالب علیه السلام زنی فاضل، پارسا و بلند نظر بود.

پدرش از نسل امام موسی کاظم بود که در دولت عباسی و آل بویه منزلتی والا داشت.

«سید رضی» از چنین پدر و مادری متولد شد.

به قول علامه امینی؛

«سید رضی از مفاخر خاندان پاک نبوی و پیشوای دانشمندان علم و حدیث و ادب و قهرمانی از قهرمانان عرصه دین و دانش و مذهب بود.»

(1)

و به گفته مرحوم دکتر سید محمد باقر کتابی؛ «سید شریف رضی» خوشبخت ترین دانشمند شیعه است که توفیق یافت «نهج البلاغه» را

ص: 30

"سید شریف رضی" دارای فضائل بسیاری است که فرصت نگارش همه آنها نیست. و علاقمندان میتوانند به کتاب «الغدیر» از «علامه امینی» جلد 4 صفحه 181 به بعد مراجعه کنند.

ما در اینجا به یک روای صادقه که مقام «سید شریف رضی» و برادرش «سید مرتضی» را بخوبی می‌رساند، اشاره می‌کنیم. دانشمند بلند پای شیعه «شیخ مفید» از علمای برجسته قرن چهارم هجری قمری شبی در عالم رویا دید «حضرت زهرا سلام الله علیها» دست دو فرزند کوچکشان حسن و حسین علیهما السلام

را گرفته و وارد «مسجد کرخ» یکی از محله‌های قدیمی بغداد شدند و آنها را به وی سپردند و فرمودند؛ (عَلَّمَهُمَا الْفَقْهَ) به این دو فرزندم فقه (علم دین) بیاموز!

شیخ مفید شگفت زده از خواب بر می‌خیزد و «در اندیشه تعبیر رویای خود بوده» چون صبح می‌شود و مطابق معمول به آن مسجد می‌رود، زمانی نمی‌گذرد که می‌بیند «فاطمه» مادر پارسای «سید رضی» همراه با خدمتکار خود وارد مسجد شد، در حالی که فرزندان خردسال خود "سید رضی" و "سید مرتضی" را همراه داشت، شیخ مفید وقتی آنان را می‌بیند از جا برخاسته و به "فاطمه" سلام میکند. فاطمه مادر نوجوانان، رویه شیخ کرده و می‌گوید: ای شیخ، این دو فرزندان منند، آنان را به نزد شما آوردم که به ایشان فقه بیاموزی!

شیخ مفید به یاد رویای دیشب می‌افتد و گریه می‌کند و داستان خواب دیشب خود را برای فاطمه مادر طفلان بازگو می‌کند.

بنابراین شیخ مفید به تعلیم و تربیت آن دو کودک همت می‌گمارد و

ص: 30

1- کتاب "المفتاح لکنوز نهج البلاغه" تألیف ایشان در مقدمه ناشر (کانون پژوهش چاپ 1394). استاد کتابی در این کتاب لغات مشکل نهج البلاغه را به ترتیب حروف الفبائی ترجمه کرده است.

خداوند متعال نیز بر آنان منت می گذارد و درهای دانش و فضائل بسیاری را به روی آنان می گشاید تا آنکه از آنان آثار ماندگار و مفیدی در روزگار به جای می ماند. (1)

«سید رضی جمع آوری کننده مطالب «نهج البلاغه» در علوم مختلف در زمان خود سرآمد علما و دانشمندان شد و کتاب های مهم دیگری غیر از نهج البلاغه از وی به یادگار مانده است و علیرغم عمر کوتاه خود (47 سال) علوم و فضائل زیادی را کسب نمود «رحمت اله علیه». علاقمندان می توانند برای به دست آوردن اطلاعات بیشتر از آثار و زندگی «سید رضی» به جلد 4 کتاب الغدير «علامه امینی»، جلد 1 پیام امام «آیت اله مکارم شیرازی» جلد 1 شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید مراجعه کنند.

اما اینکه انگیزه سیدرضی از تألیف نهج البلاغه و ضبط و نشر خطبه ها و نامه ها و حکمت های حضرت علی علیه السلام چه بوده از قلم و بیان خودش بخوانید و بشنوید؛

مقدمه سید شریف رضی بر «نهج البلاغه»؛

بسم الله الرحمن الرحيم

ستایش خدا را سزاست که حمد را بهای نعمت ها و پناهگاه از بلاها و وسیله ی رسیدن به نعمتها و بهشت جاویدان و موجب افزایش احسان و کرمش قرار داده است. درود بر پیامبر رحمت و پیشوای رهبران الهی و چراغ روشنی بخش امت، که ریشه های وجودش بزرگواری و درخت اصل و نَسَبش پربرگ و پرثمر بوده است؛ و درود بر اهل بیثش که چراغ های روشنی بخش تاریکیها و وسیله ی نجات امتها و نشانه های روشن

ص: 32

1- پیام امام از آیت اله مکارم شیرازی ج 1 ص 19 و شرح ابن ابی الحدید ج 1 ص 41

دین و مرکز ثقل فضیلت و برتری اند.

درود بر همه ی آنان باد؛ درودی که با فضل و بزرگواری آنها برابری کند و پاداش اعمال آنها قرار گیرد؛ پاداشی که مناسب با پاکیزگی اصل و فرع ایشان است.

درود بر آنان باد تا زمانی که سفیده ی صبح گریبان شب را می شکافد و ستارگان طلوع و غروب می کنند.

در آغاز جوانی و طراوت زندگی، دست به تألیف کتابی در خصایص و ویژگیهای ائمه علیهم السلام زدم که مشتمل بر خبرهای جالب و سخنان برجسته ی آنها بود.

انگیزه ی این عمل را در آغاز آن کتاب یادآور شده و آن را آغاز سخن قرار داده ام. پس از گرد آوردن خصایص امیر مؤمنان علیه السلام در اثر مشکلات و حوادث روزگار، از اتمام کتاب باز ماندم. من آن کتاب را به بابها و فصل های مختلفی تقسیم کرده بودم در پایان آن فصلی متضمن سخنان جالب امام علیه السلام از سخنان کوتاه در مواعظ، حکم، امثال و آداب (نه خطبه های طولانی و نه نامه های گسترده) آورده شد. برخی از دوستان از جنبه های گوناگون آن را جالب و شگفت انگیز دانستند و از من خواستند کتابی تألیف کنم که سخنان برگزیده ی امیر مؤمنان در جمیع فنون و بخش های مختلف از خطبه ها، نامه ها، مواعظ و ادب در آن گرد آید. آنان می دانستند این کتاب متضمن شگفتیهای بلاغت و نمونه های ارزنده ی فصاحت و جواهر سخنان عرب و نکات درخشان از سخنان دینی و دنیوی خواهد بود که در هیچ کتابی جمع آوری و در هیچ نوشته ای تمام جوانب آن گردآوری نشده

ص: 33

است؛ زیرا امیر مؤمنان علیه السلام منشأ فصاحت و منبع بلاغت و پدیدآورنده ی آن است؛ گوهرهای پنهان بلاغت به وسیله ی او آشکار گردیده و قوانین و اصول آن از او گرفته شده است؛ تمام خطبا و سخنرانان به او اقتدا نموده و همه ی واعظان بلیغ از سخن او استمداد جسته اند با این همه، او همیشه پیشرو است و آنها دنباله رو؛ او مقدم است و آنها مؤخر؛ چون سخن او کلامی است که آثار علم الهی و عطر سخن پیامبر را با خود دارد. از این رو خواسته ی دوستان را اجابت و این کار را شروع کردم؛ در حالی که یقین داشتم سود و نفع معنوی آن بسیار است و به زودی همه جا را تحت سیطره خود قرار خواهد داد و اجر آن ذخیره ی آخرت خواهد بود منظورم این بود که علاوه بر فضایل بی شمار دیگر، بزرگی قدر و شخصیت امیر مؤمنان علیه السلام را از این نظر روشن سازم که:

امام علی علیه السلام تنها فردی است که از میان تمام گذشتگانی که سخنی از آنها به جا مانده به آخرین مرحله ی فصاحت و بلاغت رسیده و گفتار او اقیانوس بیکرانه ای است که سخن هیچ بلیغی به پای آن نخواهد رسید.

خواستم در افتخار کردن به امام علیه السلام به قول شاعر معروف «فرزدق» متمثل شوم (که در مورد افتخار به پدران خود به شخصی به نام «جریر» خطاب می کند):

"أَوْلٰئِكَ أَبَائِي فَجِنِّي بِمِثْلِهِمْ *** إِذَا جَمَعْتُنَا يَا جَرِيرُ الْمَجَامِعُ "

(ای جریر! اینها پدران و نیاکان من اند. اگر میتوانی، در آن هنگام که در مجمعی گرد آمدیم، همانند آنها را برای خود برشمار.)

سخنان آن حضرت بر مدارسه اصل می چرخد:

اول: خطبه ها و اوامر؛

دوم: نامه ها و رسائل؛

سوم: کلمات حکمت آمیز و مواعظ.

تصمیم گرفتم ابتدا خطبه ها، پس از آن نامه ها و سپس کلمات حکمت آمیز جالب آن حضرت را جمع کنم. سپس بابتی را به هر کدام اختصاص دادم و صفحاتی را ویژه آن گردانیدم تا مقدمه ای باشد برای به دست آوردن آنچه به آن ندارم (و ممکن است) در آینده به آن برسم. و هر گاه به سخنی از آن حضرت در مورد بحث و مناظره، یا پاسخ سؤال و یا منظور دیگری دست یافتم که جزء هیچ يك از این سه بخش نبود، آن را در مناسب ترین و نزدیک ترین بخش قرار دادم اگر در میان آنچه برگزیده ام فصول غیر منظم و سخنان غیر مرتبی آمده، به خاطر آن است که نکته ها و جملات

درخشان آن حضرت را جمع میکنم و منظوم حفظ تمام پیوندها و ارتباطات کلامی نیست.

از شگفتیهای سخن امام علیه السلام که او خود در این زمینه تنهاست و شریک و همتایی در آنها ندارد این است که: هرگاه کسی در سخن آن حضرت درباره ی زهد و مواعظ تأمل کند بدون آن که توجه داشته باشد که این سخن شخصی عظیم القدر و نافذ الامر است که همه در برابر او سر فرود می آورند، شك و تردید نخواهد کرد که گوینده ی این سخن کسی است که جز در وادی زهد و پارسایی قدم نگذاشته و هیچ اشتغالی به جز عبادت نداشته و در گوشه ی خانه ای یا در یکی از غارها،

ص: 35

تنها و دور از اجتماع قرار گرفته که جز صدای خودش را نمی شنود و غیر خویش، دیگری را نمی بیند و همواره مشغول عبادت است؛ و هیچ گاه نمیتواند باور کند که این سخنان از کسی است که به هنگام جنگ در دریای لشکر دشمن فرو می رفت و پهلوانان و جنگ جویان نیرومند را بر زمین می افکند و با این حال در زهد و درستکاری و پاکی نمونه ای بی نظیر است.

این است فضایل عجیب و شگفتی را و ویژگی لطیف او که جمع میان اضداد کرده است. من در این باره بسیار با برادران مذاکره می کردم و شگفتی آنها را از این ویژگی خاص امام علیه السلام بر می انگیزتم و راستی این خود جای عبرت و شایسته ی اندیشه و فکر است. اگر در اثنای سخنان انتخاب شده، لفظ مردّد و یا معنی مکرری آمده است، عذر من در این باره این است که در روایات مربوط به سخنان امام علیه السلام اختلاف است. گاهی سخنی از روایتی همان طور که بود نقل کردم؛ سپس روایت دیگری در همان موضوع به دستم رسید که با روایت قبل یکسان نبود یا به خاطر مطالب بیش تر و یا به خاطر لفظ جالب تری که در آن به کار رفته بود و لازم بود آن را نیز بیاورم این نیز ممکن است که بر اثر سهو و نسیان، نه از روی عمد، دوباره آورده شده باشد با این حال ادعا نمی کنم که به همه ی جوانب سخنان امام علیه السلام طوری احاطه پیدا کرده ام که هیچ يك از سخنان ایشان از دستم نرفته است؛ بلکه بعید نمی دانم که آنچه نیافته ام بیش از آن باشد که یافته ام؛ و آنچه در اختیارم قرار گرفته کم تر از آنچه باشد که به دستم نرسیده است اما وظیفه ی من غیر از تلاش و کوشش فراوان

برای یافتن این گم شده نیست و از خدا می‌خواهم در این راه مرا راه‌نمایی کند. بعد از تمام شدن کتاب، خوب دیدم که نامش را «نهج البلاغه» بگذارم؛ زیرا این کتاب، درهای بلاغت را به روی بیننده می‌گشاید، حاجت عالم و متعلم و هم خواسته‌ی شخص بلیغ و زاهد در آن یافت می‌شود.

در بین کلمات امام سخنان شگفت‌انگیزی در مورد توحید، عدل و تنزیه خداوند از شباهت به خلق میبینم که تشنگان را سیراب می‌کند و پرده‌ها را از روی تاریکی شبها برمی‌گیرد. از خداوند بزرگ توفیق و نگه‌داری از لغزش را خواستارم؛ و نیز می‌خواهم که به من در این راه مقاومت و یاری بخشد؛ و از خطای فکر پیش از خطای زبان، و از خطای سخن، پیش از لغزش قدم، به او پناه میبرم. او مرا کفایت میکند و بهترین حافظ و یاور است. (1)

«سید شریف رضی» در سال 400 هجری قمری نهج البلاغه را نوشت (جمع آوری کرد) و در ششم محرم سال 406 در سن 47 سالگی چشم از جهان فرو بست و با همت عالی و توفیقات الهی و عنایات علوی کتابی را به بشریت عرضه کرد که تا صبح قیامت برای هر عصری و هر نسلی و برای پیروان هر مکتبی و ملیتی چون چراغ هدایت راه سعادت را روشن کرده و به همه سئوالهای آنها پاسخ داده و خواهد داد. رحمت و وسعه خداوندی و عنایات خاص صاحب نهج البلاغه حضرت علی علیه السلام شامل حال این عالم برجسته و این دلداده ولایت گردد. ان شاء الله.

ص: 37

1- مقدمه شریف رضی در ابتدای اکثر نسخه‌های نهج البلاغه آورده شده است.

6- چرا باید نهج البلاغه خواند؟

و چرا لازم است با نهج البلاغه آشنا شد و آن را دستور کار و رفتار خود قرار داد؟

قطعاً هر راه روی را راهبری لازم و هر راهی را چراغی و هر متعلّمی را معلمی و هر پیروی را پیشوائی ضروری است براساس اصل کلی «هیچکس از نزد خود چیزی نشد» همه انسانها نیازمند رهبری هستند که درس زندگی را از او آموخته عمل کنند و به سعادت برسند.

امام علی الاکوی به تمام معنی کامل و جامعی است که خداوند متعال در آیات قرآن مجید مکرر پیروی از او و قبول ولایت او را لازم و واجب شمرده است:

(یا ایها الذین آمنوا أطیعوا الله وأطیعوا الرسول وأولی الامر منکم) (1)

که به اعتبار احادیث معتبر مفسرین شیعه و سنی مقصود خداوند از اولی الامر در این آیه شخص امام علی علیه السلام می باشد. و هم چنین آیه

ص: 38

(إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ * وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ) (1)

سرپرست و ولی شما) تنها خداست و پیامبر او و آنها که ایمان آورده اند؛ همانها که نماز را برپا می دارند و در حال رکوع زکات می دهند و کسانی که ولایت خدا و پیامبر او و افراد با ایمان را بپذیرند (پیروزند؛ زیرا) حزب و جمعیت خدا پیروز است.

بی شک صراط مستقیم راه علیست (صلوات الله علیه وآله) چون علی است که بیش از سیصد آیه در شأن و منزلتش در قرآن کریم آمده است. حال برای آشنائی با ایده ها - افکار - گفتار و مرام امام علی علیه السلام به معتبرترین کتاب که از ایشان برای ما تدوین و تألیف شده یعنی «نهج البلاغه» مراجعه میکنیم و راه را از چاه تشخیص خواهیم داد و عمل خواهیم کرد. ان شاء الله

بنابراین استفاده از کتاب شریف «نهج البلاغه» اجتناب ناپذیر است. زیرا معتبرترین جامع ترین و شیواترین کتاب روائی ماست که میتوان در هر سطحی از آن استفاده کرد.

«انتظار فرج یعنی آمادگی برای زندگی در حکومت امام معصوم.» اگر واقعاً ما منتظر امام زمان هستیم باید آمادگی خود را افزایش دهیم و با شرایط و ضوابط حکومت امام معصوم آشنا شویم، آنها را بپذیریم و عمل کنیم تا لیاقت همراهی و همگامی با امام زمان را پیدا کنیم. و برای رسیدن به این هدف «نهج البلاغه» جامع ترین کتابی است که میتوان از آن استفاده کرد.

ص: 39

باید «نهج البلاغه» را خواند نهج البلاغه را باور کرد به «نهج البلاغه» عمل کرد و با «نهج البلاغه» زندگی کرد تا لیاقت زندگی در حکومت امام معصوم را که انتظار فرج او را داریم به دست آوریم.

این نکته را هم لازم است یادآور شویم که برای عزیزانی که قصد دارند در خدمت «نهج البلاغه» قرار گیرند، خواندن متن عربی و تأمل روی کلمات عربی در مرحله اول نیاز نیست چون به لطف الهی ترجمه های خوبی توسط علما و دانشمندان در اختیار است که می توانیم از آنها استفاده کنیم در این رابطه در بخش دیگری بیشتر توضیح خواهیم داد. ان شاء الله.

ص: 40

7- چگونه نهج البلاغه را بخوانیم؟

همانگونه که قبلاً تذکر داده شد در «نهج البلاغه» از ساده ترین مواعظ تا پیچیده ترین مفاهیم علمی و فلسفی توحیدی و عرفانی بیان شده است! که شاگرد «نهج البلاغه» باید بداند چگونه شروع و ادامه دهد. بنابراین پیشنهاد این است که به شرح ذیل در خدمت «نهج البلاغه» قرار گیریم.

1. خواندن حکمتها از حکمت 1 تا 480 تنها متن فارسی برای آشنائی با عبارت و نحوه گفتار
2. خواندن حکمتها از حکمت 1 تا 480 تنها متن فارسی همراه با مقداری تامل و تفکر پیرامون پیام آنها
3. خواندن حکمتها از حکمت 1 تا 480 متن عربی همراه با متن فارسی و تعمق بیشتر روی کلمات و واژه های عربی و ترجمه ها
4. خواندن نامه ها از نامه 79 تا 1 یعنی از آخر نامه ها به ترتیب نزولی تنها متن فارسی
5. خواندن نامه ها به همین ترتیب با تدبر و تعمق و در کنار آنها خواندن قطعات تاریخی و توجه به زمان و مکان صدور نامه ها که در این

رابطه کتاب معرفی خواهد شد.

6. خواندن نامه ها از 1 تا 79 متن عربی و فارسی و توقف بر روی واژه های مشکل و مراجعه به لغت نامه ها و یا تفاسیر مربوطه

7. خواندن خطبه ها از خطبه شماره 241 تا خطبه 1 تنها متن فارسی

8. خواندن خطبه ها به همین ترتیب متن عربی و فارسی

9. خواندن خطبه ها از اول تا آخر متن عربی و فارسی و دقت بررسی در جملات و واژه ها و مراجعه به لغت نامه ها و تفاسیر و شروح «نهج البلاغه»

چنانچه این مراحل را به توفیق الهی و عنایات صاحب «نهج البلاغه» طی کنید «نهج البلاغه» ای شده اید. سجده شکر بجا آورید و تصمیم بگیرید تا پایان عمر از نهج البلاغه فاصله نگیرید.

در این بخش چند کتاب که برای فهم بیشتر «نهج البلاغه» لازم است از آنها استفاده شود معرفی می شود.

الف. ترجمه های نهج البلاغه

بحمدالله این کتاب شریف آن قدر ترجمه به فارسی دارد که ذکر همه آنها و پرداختن به ویژگیهای هر یک از حوصله این نوشته (نهج البلاغه سلام) بیرون است لذا به چند مورد اشاره می شود.

1. ترجمه مرحوم فیض الاسلام که گویا اولین ترجمه ایست که در ایران به چاپ های مکرر زیور یافته و در دسترس عموم قرار گرفته است این ترجمه علیرغم اینکه با ادبیات امروز ما قدری فاصله دارد ولی میتوان گفت به دلیل دقت نگارنده و خلوص مترجم

ص: 42

و ارادتی که وی به ساحت مقدس امام علیه السلام داشته برای اکثریت قابل استفاده است.

2. ترجمه مرحوم جواد فاضل که به بخشهایی از «نهج البلاغه» پرداخته و یک ترجمه و برداشت آزاد است.

3. ترجمه آقایان امامی و آشتیانی در سه جلد که ترجمه نسبتاً خوبی است.

4. ترجمه علامه محمد جعفر شهیدی که بیشتر توجه به متن فارسی شده و مترجم سعی نموده کلمات و مفاهیم نهج البلاغه را با لغات فارسی به مخاطب برساند و تفهیم کند.

5. ترجمه مرحوم محمد دشتی که ترجمه ای است روان و قابل استفاده عموم که تاکنون در کشور ایران بیشترین تیراژ چاپ را داشته است. این ترجمه با صفحه آرائیهای مختلف و در اندازه های گوناگون بارها به چاپ رسیده و هربار با غلط گیری مجدد و ویراستاری زیباتر در اختیار اهل ادب و معرفت قرار گرفته است.

فهرست موضوعی جدول تطبیق اختلاف شماره خطبه ها و نامه ها و اشاره به برخی از علوم روز که در بیان امام آمده از ویژگی های این ترجمه است. مقام معظم رهبری این ترجمه را برای مطالعه توصیه فرموده اند. (1)

6. ترجمه استاد حسین انصاریان که ترجمه ایست دقیق و روان که با دقت تمام معادل لغات عربی آن واژگان فارسی انتخاب شده است.

ب. تفاسیر و شروح نهج البلاغه

7. پیام امام تالیف مرجع بزرگوار حضرت آیت اله العظمی ناصر

ص: 43

1- در جلسه دیدار خانواده مرحوم دشتی با مشارالیه بیان شد.

مکارم شیرازی در 15 جلد (که اخیراً با ویراستاری جدید در 20 جلد منتشر شده است.) این مجموعه ارزشمند بهترین و مناسب ترین تفسیر کلام امام برای فارسی زبانان می باشد. به فرموده استاد بزرگوار «حاج آقا محمد فولادگر» در 1000 سال گذشته برای فارسی زبانها شرح «نهج البلاغه» به جامعیت «پیام امام» به قلم آیت الله مکارم شیرازی نوشته نشده است!

8. شرح ابن ابی الحدید معتزلی؛ این تفسیر علیرغم برخی از اعتقادات شارح آن که مورد تایید علمای شیعه نمی باشد. در جامعیت، شرح مفصل و خوبی است و اخیراً توسط فاضل گرامی جناب آقای

غلامرضا لایقی به فارسی ترجمه شده است و در 20 جلد (بجز جلد دوازدهم) منتشر شده است.

برادران و خواهرانی که از این شرح استفاده کنند با یک دوره تاریخ اسلام نیز آشنا خواهند شد و نیز در بسیاری از موارد اظهار نظرها و داستانهایی را از دیگران نقل نموده است. اظهار نظرهای ابن ابی الحدید در مورد «نهج البلاغه» و شخص امام علی علیه السلام در لابلای مباحث مختلف بسیار جالب و خواندنی است.

9. شرح نهج البلاغه علامه خوئی که به همت آیت اله کمره ای و همچنین آیت اله حسن زاده آملی ادامه و به پایان رسیده است. بنام "منهاج البراعه" شرح بسیار خوبی است که برای سطوح بالاتر بسیار مفید و قابل استفاده میباشد.

10. شرح ابن میثم بحرانی که انصافاً علیرغم کوتاهی شرح، حاوی مطالب بسیار ارزنده ایست.

11. تفسیر علامه محمدتقی جعفری در 20 جلد همراه با مباحث فلسفی و کلامی برای مراحل بعدی مطالعه «نهج البلاغه» و برای کسانی

که فرصت و حوصله بیشتری دارند توصیه می شود از این دریای موج استفاده کنند.

12. شرح بهج الصباغه آیت الله تُستری (شوشتری) در چند جلد تألیف شده که این دانشمند بزرگ به نکات بسیار ارزنده ای در شرح «نهج البلاغه» اشاره نموده است.

13. برای «نهج البلاغه» این کتاب گرانسنگ تفسیرها و شروح مختلف دیگری از علمای شیعه و دانشمندان اهل سنت نوشته شده که چون قصد این نوشته بر اختصار است به همین مقدار بسنده شد.

ص: 45

8- آثار و نتایج خواندن و انس گرفتن با نهج البلاغه چیست؟

خواندن «نهج البلاغه» آب را از سرچشمه برداشتن و به مبدا وحی نزدیک شدن و اسلام حقیقی را در یافتن و به نیک بختی و سعادت دنیا و آخرت رسیدن است.

به کلام حضرت علی علیه السلام در نامه ای که به معاویه (نابکار) نوشته اند توجه کنید آنجا که فرمود:

«کلام من حق است و هر کلامی مقابل کلام من باطل است»

با این کلام امام تکلیف همه مسلمانان را تا صبح قیامت روشن کرده است. به این معنی که راه درست راه علی است و هر ادعائی در مقابل آن انحراف و باطل است.

اگر کلامی در راستای کلام علی و در طول آن باشد قبول است چون همان کلام امام است و اگر غیر از اوامر و نواهی حضرت باشد باید به دیوار زد و از آن اجتناب کرد.

اثر خواندن و انس با «نهج البلاغه» این است که انسان با اصل اسلام بدون پیرایه آشنا می شود و آب را از سرچشمه اصلی برداشت می نماید. خداوند دست ما را از دامان ولایت کوتاه نفرماید. ان شاء الله

9- نهج البلاغه خواندن يا نهج البلاغه اى شدن کدام؟

مطالعه، يعنى كتاب و نوشته اى را خواندن گاهى به منظور سرگرمى انجام مى گيرد، مثل خواندن يك رمان و داستان، گاهى براى خنديدن و تفريح كردن، مثل خواندن طنزها و لطيفه ها زمانى براى اطلاع از اوضاع و احوال وقايع پيرامون خود و زمان حاضر چون مطالعه روزنامه و گاهى براى آگاهى از گذشته مثل خواندن تاريخ، مطالعه و خواندن با انگيزه هاى مختلف و گرايشهاى متفاوت صورت مى گيرد. تأليف و تدوين كتاب نيز با اهداف مختلفى صورت ميگيرد مثل آموزش اطلاعات عمومى، اطلاعات تخصصى، خبر رسانی، سرگرمى و ... با اين مقدمه بايد بدانيم از «نهج البلاغه» چه بهره اى ميتوان برد؟ و هدف گوينده خطبه ها و نويسنده نامه ها و بيان كننده حكمت ها چه بوده است؟ در تمام سخنان امام على عليه السلام هدف از بيان هر كلامى و نوشتن هر مطلبى انسان سازى مى باشد.

كلام حضرتش اگرچه عالمانه، هنرمندانه مشفقانه و دلسوزانه بوده و هست و در نهايت فصاحت و بلاغت بيان شده است ولى هدف نهائى اين معلم بزرگ بشريت تربيت صحيح انسانها و نشان دادن راه سعادت و

رستگاری به آنهاست. نهج البلاغه اگرچه سراسر آن درس توحید است، یک کتاب صرفاً اعتقادی و اخلاقی نیست هر چند مطالب اخلاقی را در اوج فصاحت و بلاغت مطرح میکنند. بلکه حاوی موضوعات مختلف علمی - تاریخی - ادبی - اخلاقی - تربیتی - نظامی - حکومتی - اجتماعی - عرفانی - فلسفی - توحیدی و ... می باشد ولی نهایتاً چنانچه گفته شد هدف امام راهنمایی و ارشاد بشریت است تا راه را از چاه تشخیص داده و در امر دنیا و آخرت به رشد و کمال و سعادت و رستگاری برسد.

شبی در محضر «استاد فولادگر» سؤال شد حضرت علی علیه السلام چه مقدار در نهج البلاغه تکیه بر معجزات دارند؟

استاد فرمود: هیچ!

سؤال شد: پس نهج البلاغه چیست؟

و استاد فرمود: اخلاق و عقلانیت! «عقلانیت و اخلاق» توجه کنید همان دو چیزی که انسان را از ضلالت به سعادت و از منجلا ب و پستی به اوج انسانیت و الهی شدن می رساند.

بنابراین باید نهج البلاغه بخوانیم تا گام به گام در راه سعادت قرار گرفته نزدیک و نزدیک تر شویم.

و به قول مرحوم استاد «آقای دکتر محمد باقر کتابی»؛ باید «نهج البلاغه» بخوانیم که «نهج البلاغه» ای شویم. هدف نهائی «نهج البلاغه» ای شدن است!

مطالعه و خواندن و حفظ و دقت در لغات و معانی همه و همه مقدمه ایست برای عمل کردن به نصایح و پندهای حضرت علی علیه السلام امام در سر تا سر کلام خود بر این نکته تأکید و اصرار دارند که آگاهی بدون کاربرد، و علم بدون عمل انسان را به جایی نمی رساند.

ص: 48

10- جامعه نهج البلاغه چه جامعه ای است؟

خداوند متعال انبیاء و اوصیای آنها را برای بشریت در هر منطقه و جامعه ای فرستاد تا خوب زندگی کردن در این دنیا و خوب مردن و خوب محشور شدن در قیامت را به افراد جامعه خود آموزش و بشارت دهند و متذکر شوند که چنانچه حلال خدا را حلال و حرام خدا را حرام بدانند در راه انبیاء و اوصیاء قرار بگیرند، هم دنیای آباد و هم آخرت آباد خواهند داشت.

امیرالمؤمنین علی علیه السلام مأموریت دارد امت پیامبر خاتم را و همه امت ها و ملتها را هدایت فرموده آنها را به کمال سعادت دنیوی و اخروی برساند. این موضوع را بارها در خطبه ها نامه ها و حکمت ها بیان فرموده است.

امام در خطبه 24 میفرماید:

سوگند به جان خودم در مبارزه با مخالفان حق و آنان که در گمراهی و فساد غوطه ورنند یک لحظه سستی نمی کنم. پس ای بندگان خدا از خدا بترسید و از خدا به سوی خدا فرار کنید و از راهی که برای شما گشوده بروید و وظائف و مقرراتی که برای شما تعیین کرده به پا دارید.

ص: 49

اگر چنین باشید علی ضامن پیروزی شما در آینده می باشد، گرچه هم اکنون به دست نیاورید. (دقت کنید).

یکبار دیگر بلکه چند بار این خطبه کوتاه را بخوانید و روی جملات و کلمات آن تأمل کنید، آیا همین چند کلمه کافی نیست که همه بشریت را از خواب غفلت بیدار کند و به شاهراه هدایت و سعادت رهنمون نماید.

سزاوار توجه است!

1. امام به جان مبارک خودش سوگند می خورد یعنی مطلب بسیار جدی است که می فرماید و «این است و جز این نیست»

2. در مبارزه با فاسدان و عمل فساد انگیز آنها لحظه ای سستی و مدارا نمی کنم. در جامعه علوی یعنی راه و روش «نهج البلاغه» فساد و فاسد جایگاهی ندارد مگر آنکه دست از خلاف بردارد. (دقت کنید)

3. بندگان خدا از خدا بترسید حلالش را حلال و حرامش را حرام بدانید (راه سعادت جز این نیست که بفرمان خدا در آید!)

4. از خدا به سوی خدا فرار کنید. (از حرامش به سوی حلالش، از غضبش به رحمتش، از آتش خشمش به بهشت موعودش، از نافرمانیاش به طاعتش برگردید زیرا جز ذات حق تعالی هیچ مؤثری در عالم وجود ندارد از ملک او نمی توانید فرار کنید (لا يُمَكِّنُ الْفِرَارُ مِنْ حُكُومَتِكَ) "دعای کمیل" پس اگر میخواهید فرار کنید از سرکشی و مخالفت با احکامش، به سوی فرمانبرداری و عمل به احکامش فرار کنید.)

ص: 50

5. حال برای فرار از راهی که برای شما گشوده بروید (آن راه کدام است؟ راه انبیاء و اولیاء راه صدیقین و شهدا، صراط مستقیم که مصداق اتم واکمل صراط مستقیم وجود شریف خود امام می باشد این راه گشوده شده است در این طریق قرار گیرید.)
6. وظائفی که برای شما تعیین کرده به پا دارید (احکام را، فرائض را، حقوق مردم را، قوانین اسلامی را و دستورات پیامبر و اهل بیت عصمت و طهارت را به آنچه امر شده عمل کنید و از آنچه نهی گردیده دوری کنید.)
7. اگر چنین کنید یعنی (از فرامین تخطی نکنید از پیامبر و اهل بیت جلو نرفتید و عقب هم نمانید.)
8. علی علیه السلام ضامن پیروزی شما است. به به! به فرد و جامعه ای که علی ضامن پیروزی و سعادت آنست. براستی ما در همه عالم ضامنی صادق تر، نیرومندتر، آگاه تر، بافضیلت تر از علی علیه السلام سراغ داریم؟ که برای سعادت ما ضمانت بدهد قطعاً نه! علی نفس شریف پیامبر و اولی ترین شخصیتی است که می تواند رستگاری ما را در دنیا و آخرت تضمین کند.
9. امام در پایان می فرماید: اگر مشکلات دنیا و سنگ اندازی دنیا طلبان هم اجازه نداد که همای سعادت را در دنیا در آغوش گیرید مطمئن باشید آینده شما روشن است و نهایتاً شما به سعادت ابدی خواهید رسید.
- جامعه نهج البلاغه ای جامعه ایست که در آن جامعه تبعیض بی عدالتی، قانون شکنی، برتری طلبی، ظلم به آحاد جامعه، وجود طبقات بالا و پائین ژن برتر و ژن پست تر و هر گونه اختلافات طبقاتی بین مردم نیست.

بقول معروف سیاه حبشی با سید «قرشی از نظر استفاده از امکانات هیچ گونه تفاوتی ندارند.

این است حقیقت جامعه «نهج البلاغه» ای که مبانی آن را امام علی علیه السلام در جای جای فرمایشات و نامه ها و حکمت ها ترسیم فرموده است.

حال اگر ما واقعاً و به حق، خواهان چنین جامعه ای هستیم باید فرد فرد بکوشیم که در اخلاق فردی خانوادگی اجتماعی و ... چنین محیطی را بسازیم و خود را آماده حکومت امام معصوم نمائیم. ان شاء الله

در جامعه نهج البلاغه آزادی مشروع (دموکراسی واقعی) در اوج است، همه مردم در اجتماع از حقوق برابر برخوردارند و ظلم و ستم و تبعیض وجود ندارد. نهج البلاغه را بخوانیم تا با این مفاهیم آشنا شویم.

ص: 52

آخرین سخن اینکه به طور قطع و یقین برای رشد و کمال دنیوی و سعادت اخروی خود و خانواده و جامعه اسلامی و نیز جامعه جهانی، راهی جز راه علی (ع) که همان صراط مستقیم است طریق دیگری وجود ندارد. باید بدانیم عزیزانی که امروز همت گمارده اند تا برای نشر معارف قرآنی که خداوند متعال به آنها توفیق داده، در عرصه این کتاب آسمانی تلاش کنند، و بی شک مأجور میباشند ضروری است برای آگاهی از عمق آموزه های قرآن کریم، به فرمایشات ائمه اطهار سلام الله علیهم اجمعین که «نهج البلاغه» امام علی در رأس آنها قرار دارد توجه ویژه کنند.

همه باید با مراجعه به این کتاب ارزشمند از آموزه های تربیتی اجتماعی، حکومتی و ... نهج البلاغه استفاده وافر نماییم. در این راه کوشش کنیم و خسته نشویم. زیرا آگاهی از عمق آموزه های قرآن کریم بدون مراجعه به کلام امام معصوم ممکن نیست. پس بپاخیزیم و عمل کنیم تا به اهداف عالی انسانی برسیم. ان شاء الله

که اگر اینگونه عمل کنیم، امام خود فرمود: «من ضامن رستگاری و سعادت شما خواهم بود» خطبه 24

برخود لازم میدانم از استاد بزرگوار جناب آقای محمد علی صاعد اصفهانی که در تنظیم این اثر راهنمایی های فراوان نمودند تقدیر و تشکر نمایم.

رهین منت حضرت مولا

سید مهدی طباطبائی

شبی از خویش پرسشی کردم، که دل از پاسخش به گل واماند *** از چه نهج البلاغه رفت، از یاد رد پائی زکاروان جاماند

از چه نهج البلاغه با همه حسن، چون مسافر غریب این شهر است *** کسی از آن سراغ می گیرد؟ مگر این شهر با علی قهر است؟

یکنفر داد اینچنین پاسخ، که تو از وضع شهر بیخبری *** همه نهج البلاغه خوان شده اند، بهتر آن که گمان بد نبوی

دادمش در برابر این حرف، پاسخی در خور صغیر و کبیر *** که ز نهج البلاغه خوان فرق است، تا به نهج البلاغه دان خبیر

تازه نهج البلاغه دان باید، باشد اهل تلاش و مرد عمل *** در عمل هم خلوص اگر باشد، آن عمل بیمه می شود زخلل

شد میان من و دلم آن شب، بس سوال و جواب رد و بدل *** داشتم بس بگو مگو با خویش، حالتی شاعرانه مثل غزل

مثل مستان جام باده زده، مثل آشفته گان نا آرام *** گوئی از اندرون کسی میکرد پاسخ هر سوال را الهام

ناگهان آمدم به خود، دیدم، آتش اشک، شعله ور دارم *** مُتَرَّتِّمْ لبم به نام علی است، سوز مخصوص در جگر دارم

با نوای علی علی پر بود، خلوت سوت و کور آن شب من *** یک بقل رمز و راز میلغزید از دل گرم چاه، بر لب من

دست غیبی به دشت احساسم، بذر نهج البلاغه می پاشید *** برکویر دل عطشناکم، ابر نهج البلاغه می بارید
عاقبت بعد سالها تشویش، دل خود را زخود رضا کردم *** از سر شب علی علی گفتم، همه تن لب خدا خدا کردم

***

ای امیر کلام و حیانی، خطبه هایت همه به حق ناطق *** هست مافوق گفته مخلوق، هست مادون گفته خالق
شرح دادی به خطبه اشباح، معنی «اسْمُكَ الَّذِي انْفَتَحَتْ» *** «وَخَلَقْتَ بِهَ السَّمَاوَاتِ» است، یعنی آن «اسْمُكَ الَّذِي انْفَرَجَتْ»
خطبه اول تو توحیدی است شرح ذات و صفات لم یزل است *** خطبه در بخشهای دیگر آن، پرسش از صبح اول ازل است
خطبه سوم تو را خواندم، سندی مختصر زغربت تو است *** اسم آن شقشقیه، بخش کمی است، یا علی شکوه کن که نوبت تو است
به خدا «تُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ» تا به «وَالْأَرْضِ أَنْ تَزُولَا» ئی *** خلعت حیدری چه می آید به تو که احمدی سراپائی
«وَبِأَسْمَائِكَ الَّذِي» که مرا، روح نهج البلاغه کن آقا *** و به کشتی نشان و مثل خودت، نوح نهج البلاغه کن آقا
سخنت می دهد به من پروبال، تو بگو تا رها کنم جان را *** ببر امشب مرا به بی سوها، بده تلقین تمام قرآن را
من ز نهج البلاغه دانستم، که تو هر جا به قله جاداری *** از کلام بلی تو پیداست، که تو سی جزء از خدا داری
گر بخواهی تو می کنی اعجاز، مثل قرآن سخن به لب آری *** لیک هرگز نخواهی از بس که، در حضور خدا ادب داری

ص: 55

زآن چه در خطبه های خود گفتم، «عَلَّمَ بِالْقَلَمِ» نمایان شد *** کلمات قصار ساده تو، وحی بود و کلید قرآن شد
نور آن نامه های توحیدی، «يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ» کند *** «وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى» را، پیش هر چشم آشکار کند
من زلحن تو خوب میفهمم، کلمات تو بال پرواز است *** تو بهستی و بهر خواهنده، همه درها به سوی تو باز است
سخنانت برای نسل جوان، ادعا سوز و زندگی ساز است *** هست محروم آن که جای نیاز، با کلام تو بر سر ناز است
رنگ نهج البلاغه هر که گرفت، قصر قرآن به خواب می بیند *** از حضور و غیاب میگذرد، یار را بی نقاب میبیند
ما همه قطره هایت ای دریا، و توئی «بِسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى» *** «وَبِسُلْطَانِكَ الَّذِي» ما را، غرق کن در معانی اسماء،

استاد محمد قدسی

ص: 56

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه موفق به تولید نرم افزارهای تلفن همراه، کتاب خانه های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارك امام علیه السلام پشتیبانی می شود.

برای خدمت رسانی بیشتر شما هم می توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک میگوئیم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آبا ده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

